

رابطه سبک‌های تفکر با عزت نفس در دانش‌آموزان دختر دبیرستانی و پیش‌دانشگاهی

نویسندگان: دکتر حسین زارع^۱ و نسیم شریف^{۲*}

۱. استادیار دانشگاه پیام نور تهران

۲. دانشجوی دکتری روان‌شناسی دانشگاه پیام نور تهران

* Email: nasimsharif1982@yahoo.com

• دریافت مقاله: ۸۸/۴/۲۱

• پذیرش مقاله: ۸۹/۱۰/۸

چکیده

هدف پژوهش حاضر بررسی رابطه بین سبک‌های تفکر با عزت نفس دانش‌آموزان دختر دبیرستانی و پیش‌دانشگاهی بود. جهت اجرای پژوهش، ۲۰۰ نفر از دانش‌آموزان با تکمیل مقیاس سبک‌های تفکر - بعد کارکرد (استرنبرگ و واکنر، ۱۹۹۱) و مقیاس عزت نفس (روزنبرگ، ۱۹۶۵) در پژوهش شرکت کردند. برای تحلیل آماری داده‌های پژوهش از شاخص‌ها و روش‌های آماری شامل: میانگین، آزمون t ، ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون استفاده شد. نتایج نشان داد که در کل ۷۲٪ واریانس مربوط به عزت نفس به وسیله متغیر سبک تفکر و مولفه‌های آن، تبیین می‌شود ($R = 72\%$) و ضریب تأثیر سبک تفکر اجرایی ($\beta = 2/35$) و نیز ضریب تأثیر سبک تفکر خلاق ($\beta = 1/14$) با توجه به آماره t ، نشان می‌دهند که این متغیرها با اطمینان ۰/۹۹ می‌توانند تغییرات مربوط به عزت نفس را پیش‌بینی کنند هم چنین ضریب رگرسیون پیش بین نشان داد که سبک تفکر قضایی، نمی‌تواند واریانس عزت نفس دانش‌آموزان را به طور معنادار تبیین کند ($Sig > 0/001$). با افزایش عزت نفس، دانش‌آموزان گرایش بیشتری به سبک‌های تفکر خلاق و اجرایی و گرایش کمتری به سبک تفکر قضایی دارند.

کلید واژه‌ها: سبک تفکر، عزت نفس، دانش‌آموز.

*Scientific-Research Journal
of Shahed University
Seventeenth Year,
No.45
Feb.-Mar. 2011
Education and Society*

دوماهنامه علمی - پژوهشی

دانشگاه شاهد

سال هفدهم - دوره جدید

شماره ۴۵

اسفند ۱۳۸۹

مقدمه

ویژگی اساسی انسان بر خورداری از قدرت تفکر است. انسان‌ها به کمک فکر خود توانسته‌اند به محیط پیچیده و متغیر مسلط شده و به حیات خود ادامه دهند. افراد با سبک ویژه خودشان در مورد چگونگی انجام کارها فکر می‌کنند [۱]. در فرهنگ لغت وبستر^۱ واژه سبک به معنای رفتار شاخص و متمایز و شیوه عمل و اجراء آمده است [۲]. واژه تفکر را می‌توان اندیشیدن، فکر کردن، تخیل، گمان کردن و مورد تامل قرار دادن معنا کرد. به این ترتیب معنای لغوی اصطلاح "سبک تفکر"^۲ شیوه اندیشیدن، مدل فکر کردن و مانند اینهاست. گرچه از نظر اصطلاح شناسی میان نظریه پردازان در زمینه سبک تفکر اختلاف نظر وجود دارد، اما همه در این مورد اتفاق نظر دارند که افراد برای رمزگردانی (کدگذاری)، ذخیره و پردازش اطلاعات در ذهن، شیوه ثابت و متمایزی دارند که این شیوه مستقل از هوش است [۳]. رابرت استرنبرگ^۳ شیوه‌های متفاوت افراد را در پردازش اطلاعات، "سبک‌های تفکر" نامگذاری کرده است. از نظر وی سبک تفکر روش رجحان یافته تفکر است.

استرنبرگ در چهار چوب نظریه "خودگردانی ذهنی"^۴ سبک تفکر اصلی یعنی قانون‌گذار، مجری، قضایی، کلی نگر، جزئی نگر، آزادخواه، محافظه کار، مونارشی، آنارشی، الیگارشی، سلسله مراتبی، درونی و بیرونی را شناسایی کرده است که هر یک ویژگی و تعریف خاص خود را دارد [۴]، [۵]. استرنبرگ و گریگورنکو^۵ [۶] بیان کردند که مطالعه و شناخت "سبک‌های تفکر" برای پیش‌بینی موفقیت تحصیلی در موقعیت‌های آموزشی و برای پیش‌بینی انتخابهای شغلی، بسیار مفید و ضروری است.

همچنین، ویژگیهای فردی دانش‌آموزان از عوامل تأثیر گذار اصلی و مهم در رشد و توسعه تفکر خلاق

در آنان است. یکی از ویژگیهای شخصیت بهنجار بر خورداری از عزت نفس^۶ است [۷]. عزت نفس درجه تصویب، تأیید، پذیرش و ارزشمندی است که شخص نسبت به خود احساس می‌کند و بر تمام سطوح زندگی او، اعم از نحوه تفکر، احساس و عمل تأثیر می‌گذارد. چنانچه مطالعات نشان داده‌اند، افرادی که عزت نفس بالایی هستند در مقابل با عوامل استرس‌زا، توانمندتر از افرادی که دارای عزت نفس پایینی هستند عمل خواهند کرد [۸]. همچنین روزنبرگ^۷ [۹] رابطه عزت نفس فردی و جمعی را در یک نمونه ۸۲ نفری از دانش‌آموزان با $r=0/34$ ، $P>0/1$ به دست آورد. هارتر^۸ معتقد است که بعد از دوره نوجوانی، عزت نفس جمعی اهمیت دارد. پژوهش جنی فر^۹ نشان داد که عزت نفس جمعی و تهدید نسبت به آن در پدیده‌های میان گروهی، اهمیت مهمی دارد. علاوه بر این، گرچه عزت نفس جمعی ظاهراً از نظر مفهومی و آزمایشی از عزت نفس فرد متمایز است، اما این دو حیطه عزت نفس اهمیت یکسانی دارند و افراد با عزت نفس فردی بالا یا پایین به تهدیدهای شخصی به همان میزان پاسخ خواهند داد که افراد با عزت نفس جمعی بالا یا پایین به تهدیدهای جمعی پاسخ می‌دهند [۱۰].

به طور کلی، محققان نقش سبک‌های تفکر در نظام آموزشی و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان و تأثیر آن بر روی عزت نفس را در فرهنگ‌های مختلف نظیر هنگ کنگ، چین، فیلیپین، اسپانیا و ایالت متحده آمریکا مورد مطالعه و بررسی قرار داده‌اند [۱۱]. استرنبرگ و گریگورنکو [۱۲] و گریگورنکو و استرنبرگ [۱۳] نقش سبک‌های تفکر در عزت نفس و پیشرفت تحصیلی دو گروه از کودکان شرکت کننده در یک برنامه مدرسه تابستانی بیل را مطالعه کردند. آن‌ها نشان دادند سبک تفکر اجرایی و قانونی به طور مثبت به عزت نفس و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان کمک می‌کند، اما سبک

⁶ Self-Esteem

⁷ Rosenberg

⁸ Harter

⁹ Jeniffer

¹ Webster

² Thinking Style

³ Sternberg

⁴ Mental self Government Theory

⁵ Grigorenko

سبک‌های تفکر خلاق و پیچیده تری را گزارش کرده‌اند. همچنین نتایج پژوهش لی فنگ و جراد پستیگیون نشان داد که دانش‌آموزانی که موقعیت اجتماعی و اقتصادی بالاتری داشتند میزان اعتماد به نفس بیش تری را گزارش داده‌اند.

یافته‌های جودی ونگ^۷ [۲۱] در پژوهش "مطالعه تعاملی سبک‌های تفکر دانش‌آموزان و معلمان در امر آموزشی" نشان داده است که تفاوت معناداری میان سبک‌های تفکر قانون‌گرا، کلی‌گرا، آزاد منشانه، جزئی‌نگر و محافظه‌کارانه معلمان زن و مرد (جنسیت) وجود ندارد. به گونه‌ای که معلمان زن قانون‌گرا، جزئی‌نگر و محافظه‌کار و در برابر، معلمان مرد آزاد منش و کلی‌گرا بوده‌اند [۲۲]. نتیجه تحقیق جودی ونگ درباره دانش‌آموزان نشان داد سبک تفکر پسران بیش‌تر آزادمنشانه و کلی‌گرایانه و سبک تفکر دختران بیش‌تر قانون‌گرایانه، قضاوت‌گرا و محافظه‌کارانه بود. لی فنگ [۲۳] به این نتایج رسیده که افراد متهور و اجتماعی دارای سبک تفکر برون‌گرایانه و افراد هنرگرا دارای تفکری بوده‌اند که مستلزم همرنگی با دیگران نبوده است. لی فنگ در پژوهش دیگر خود، میان یادگیری و تفکر تحلیلی، همبستگی معنادار مثبت، اما با تفکر کلی‌نگر همبستگی منفی معنادار یافته است [۲۳]. نتیجه گیری‌های فنگ با یافته‌های استرنبرگ همسویی دارد، زیرا استرنبرگ به این نتیجه رسیده بود که قاعده کلی و عام در زمینه ارتباط میان سبک‌های تفکر و عوامل مؤثر بر آن نمی‌تواند وجود داشته باشد [۵]

در کل، سبک‌های تفکر از دید زیست‌شناختی، ذهن، شخصیت، اعتماد به نفس در سطح خرد است و ریشه‌ای روان‌شناختی دارد و داشتن سبک تفکر خلاق، قانون‌گذار و تحلیل‌گر نیازمند شخصیتی هشیار و با قدرت تصمیم‌گیری است که از شاخصه‌های عزت نفس می‌باشد. با توجه به اهمیت موضوع و وجود این واقعیت که در کشور ما پژوهش‌های اندکی در این زمینه انجام شده است، و از آنجا که انتظار می‌رود دانش‌آموزان باید

تفکر قضایی با عزت نفس و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان همبستگی منفی دارد. کانوگارسیا و هاگس^۱ [۱۴] و ژانگ^۲ [۱۵] با مطالعه رابطه بین سبک‌های تفکر و پیشرفت تحصیلی در دانشجویان اسپانیایی و چینی نشان دادند که دانشجویان دارای سبک تفکر اجرایی و درونی پیشرفت تحصیلی بیش‌تری دارند که منجر به افزایش عزت نفس در آنان می‌شود. برناردو^۳، ژانگ و کالوئنگ^۴ [۱۶] در پژوهشی بر روی دانشجویان فیلیپینی نشان دادند که سبک تفکر قضایی با عزت نفس و پیشرفت تحصیلی رابطه مثبتی دارد. و نیز در پژوهشی دیگر نشان داده شد که بین سبک تفکر خلاق با سطح عزت نفس همبستگی مثبت و معناداری وجود دارد [۱۷].

رابطه سبک‌های تفکر با متغیرهای متعددی دیگر مورد بررسی قرار گرفته است. ژانگ پژوهش‌های متعددی را پیرامون سبک‌های تفکر انجام داده است. ژانگ [۱۸] نشان داد که سبک‌های تفکر و رشد شناختی به هم وابسته‌اند و هر چقدر رشد شناختی بیشتر باشد فرد گرایش به استفاده از طیف وسیع تری از سبک‌های تفکر دارد. همچنین ژانگ [۱۸] نشان داد که بین سبک‌های تفکر و صفات شخصیتی براساس پرسشنامه پنج عاملی بزرگ شخصیت تفاوت وجود دارد.

پژوهش‌های گوناگون نشان داده‌اند که سبک‌های تفکر با فرآیندهای خلاقیت، حل مساله، تصمیم‌گیری، پیشرفت تحصیلی و غیره مرتبط هستند و عواملی مانند فرهنگ، جنسیت، سن، رشته تحصیلی، سابقه کار و غیره، سبک‌های تفکر افراد را تحت تأثیر قرار می‌دهند [۱۹]. لی فنگ^۵ و جراد پستیگیون^۶ [۲۰] در پژوهشی در رابطه با سبک‌های تفکر و اعتماد به نفس و موقعیت‌های اقتصادی اجتماعی نشان داده‌اند که هنگامی که سن تحت کنترل باشد سبک‌های تفکر و اعتماد به نفس با یکدیگر همپوشی دارند. علی‌رغم سن، دانش‌آموزان

¹ Cano-Garcia & Hughes

² Zhang

³ Bernardo

⁴ Callueng

⁵ Li- Fang

⁶ Pestiglion

⁷ Judy Weng

به عنوان نمونه مورد بررسی قرار گرفتند. برای تحلیل داده‌ها از شاخص‌ها و روش‌های آماری شامل فراوانی، درصد، میانگین، نما، آزمون t، ضریب همبستگی و تحلیل رگرسیون همزمان استفاده شده است.

ابزار پژوهش

مقیاس سبک‌های تفکر (بعد کارکرد) و روایی و پایایی آن پرسشنامه سبک‌های تفکر (بعد کارکرد) مشتمل بر ۲۴ سؤال (هر خرده آزمون با ۸ گویه) بوده و این ۳ سبک هر کدام یک خرده آزمون یا یک سبک تفکر را تشکیل می‌دهد این مقیاس به شکل طیف لیکرت ۷ گزینه‌ای: بسیار زیاد (نمره ۷)، زیاد (نمره ۶)، نسبتاً زیاد (نمره ۵)، نسبتاً کم (نمره ۴)، کم (نمره ۳)، بسیار کم (نمره ۲) و اصلاً (نمره ۱) طراحی شده است. مجموع نمره ۸ عبارت برای هر خرده آزمون محاسبه و بر ۸ تقسیم تا نمره هر خرده آزمون یا یک سبک تفکر به دست‌آید. و روایی و پایایی پرسشنامه استاندارد سبک‌های تفکر اجرایی (اطاعت‌پذیر)، مجری و قضایی (تحلیل‌گر)، قانون‌گذارانه (خلاق) و کل پرسشنامه به ترتیب ۰/۶۷، ۰/۶۵، ۰/۶۱ و ۰/۸۳ به دست آمده است [۲۴]. و مهدوی راد [۲۵] در مطالعه خود روی دانش‌آموزان سوم متوسطه رشته هنر ضرایب پایایی را برای سبک‌های اجرایی، قضایی و قانون‌گذارانه را به ترتیب ۰/۶۳، ۰/۶۶، و ۰/۶۰ گزارش داده است. فرخی [۲۶] آلفای کرونباخ را برای تعیین ضرایب پایایی محاسبه کرده است و برای سبک‌های اجرایی، قضایی و قانون‌گذارانه به ترتیب ۰/۶۴، ۰/۶۱ و ۰/۵۴ و برای کل ۲۴ سؤال ۰/۷۷ به دست آورده است که همگی در سطح ۰/۰۵ معنادار بوده است. همچنین ضریب پایایی گزارش شده از سوی استرنبرگ برای مقیاس سبک‌های تفکر برابر ۰/۸۰ بوده است. و روایی پرسشنامه سبک‌های تفکر با استفاده از روش روایی محتوا و با استفاده از نظر متخصصان مورد تأیید ۰/۸۳ محاسبه گردیده است [۲۴]. همچنین پایایی به دست آمده در این پژوهش از طریق ضریب آلفای کرونباخ برابر ۰/۹۴ بوده است.

دارای تفکر خلاق و قانون‌گذار و تحلیل‌گر باشند تا بتوانند در پیشرفت تحصیلی و آموزشی خود تصمیم‌گیری مناسب بنمایند لازم است که تمایل آنان به استفاده از این سبک‌های تفکر شناسایی شود. بنابراین، پژوهش حاضر با هدف بررسی رابطه سبک‌های تفکر دانش‌آموزان دختر دوره متوسطه و پیش‌دانشگاهی و ارتباط آن با عزت نفس انجام گرفت. و این کار با بررسی نحوه توزیع هر یک از سبک‌های تفکر سه گانه - بعد عملکرد مورد بررسی یعنی اجرایی، خلاق، قضایی و همچنین عزت نفس دانش‌آموزان دختر دبیرستانی و پیش‌دانشگاهی انجام شد.

با توجه به آنچه اشاره شد، فرضیات زیر طبقه‌بندی شده است:

- ۱- بین سبک‌های تفکر اجرایی دانش‌آموزان با عزت نفس آن‌ها همبستگی مثبت و معنادار وجود دارد.
- ۲- بین سبک‌های تفکر خلاق دانش‌آموزان با عزت نفس آن‌ها همبستگی مثبت و معنادار وجود دارد.
- ۳- بین سبک‌های تفکر قضایی دانش‌آموزان با عزت نفس آن‌ها همبستگی منفی و معنادار وجود دارد.

روش پژوهش

جامعه آماری این پژوهش همه دانش‌آموزان دختر سه پایه اول و دوم و سوم دبیرستانی و هر سه رشته ریاضی، تجربی و انسانی و نیز پایه پیش‌دانشگاهی مدارس روزانه شمال شهر تهران (مناطق ۱ و ۲ و ۳) که در سال تحصیلی ۸۸-۱۳۸۷ رسماً ثبت نام کرده و به صورت حضوری مشغول به تحصیل هستند را شامل می‌شود. نمونه‌گیری بصورت خوشه‌ای چند مرحله‌ای انجام گرفت به این ترتیب که ابتدا منطقه ۳ از بین مناطق شمال شهر تهران به تصادف انتخاب شد سپس در آن منطقه تعدادی دبیرستان و پیش‌دانشگاهی دخترانه بر اساس فهرست تهیه شده بطور تصادفی انتخاب شدند و پرسشنامه‌ها بر روی ۱۰۰ دانش‌آموز دختر دبیرستانی و ۱۰۰ دانش‌آموز دختر پیش‌دانشگاهی اجرا شد. و چون هدف اصلی این پژوهش بررسی رابطه بین متغیرها بوده نهایتاً تعداد ۲۰۰ دانش‌آموز دختر با میانگین سنی ۱۶/۹۲

مقیاس عزت نفس روزنبرگ

مقیاس عزت نفس روزنبرگ برای اندازه گیری عزت نفس تهیه شده که یکی از پر استفاده ترین ابزارها در این زمینه بوده و دارای اعتبار و روایی بالایی است و شامل ۱۰ عبارت است که ۵ عبارت به شکل مثبت، و ۵ عبارت به صورت منفی ارائه شده است [۹]. که خواننده باید به هر یک از سؤالات روی مقیاس لیکرت ۴ درجه‌ای "کاملاً موافقم"، "موافقم"، "مخالفم" و "کاملاً مخالفم" پاسخ بدهد. این مقیاس از همه مقیاس‌های عزت نفس بیش‌تر به کار برده شده است [۲۶]. که در مجموع دارای روایی و پایایی تایید شده‌ای است. روزنبرگ آلفای کرونباخ این پرسشنامه را ۸۵ درصد گزارش کرده است. وایلی [۲۷] در مرور تحقیقات انجام شده با این مقیاس دریافت که در هفت تحقیق مختلف، مقدار آلفا از ۰/۷۲ تا ۰/۸۷ به دست آمده است. سیلبر و تپیت [۲۸] ضریب بازآزمایی بعد از دو هفته را ۰/۸۵ به دست آوردند. ضریب آلفای کرونباخ در بررسی که بر روی دانشجویان دختر انجام گرفته است برابر ۰/۹۳ به دست آمده و در بررسی پایایی بازآزمایی (Test-retest)، $r = 0/85$ برآورد شده است [۲۹]. در پژوهش حاضر، پایایی این مقیاس با استفاده از فرمول ضریب آلفای کرونباخ محاسبه شد و برابر ۰/۷۶۹ به دست آمد.

یافته‌ها

توصیف داده‌ها

۱- سبک‌های تفکر

جدول ۱، خلاصه‌ای از توزیع آماری میانگین نمرات ۳ سبک تفکر اجرایی (اطاعت‌پذیر)، قانون‌گذار (خلاق)،

مجری و قضایی (تحلیل‌گر) را در دختران نشان می‌دهد. در دامنه نمرات کم‌ترین عدد مربوط به ((تفکر قضایی- تحلیل‌گر)) با میانگین ۵/۶۴۵ و نمای ۵/۸۷ و بیش‌ترین نمره متعلق به ((تفکر قانون‌گذار - خلاق)) با نمره میانگین ۵/۸۰۰ و نمره نمای ۶/۲۵ در کل افراد مورد بررسی، بیانگر این است که کل مطالعه شوندگان، بیش‌تر گرایش به تفکر قانون‌گذار - خلاق داشته و کم‌تر تمایل به تفکر قضایی - تحلیل‌گر داشته‌اند.

با توجه به میانگین‌های نمرات هر یک از سبک‌های تفکر کل دانش‌آموزان دختر به ترتیب و از نمره بزرگ به کوچک دارای تفکر قانون‌گذار (۱۱۶۰/۰۶)، تفکر اجرایی (۱۱۳۴/۳۷) و قضایی (۱۱۲۹/۰۰) بوده‌اند. به عبارت دیگر دانش‌آموزان، از یک سو گرایش قانون‌گذار داشته‌اند که مستلزم خلاق بودن است و از سوی دیگر از نظر تفکر اجرایی اطاعت‌پذیر بوده‌اند.

۲- سن

با توجه به جدول ۲ مشاهده می‌شود که تقریباً اکثریت دانش‌آموزان ۱۶ تا ۱۸ ساله بوده‌اند (۷۳/۰ درصد آن‌ها) و عده قابل توجهی ۴۷ دانش‌آموز سنشان ۱۵ سال و کم‌تر بوده است (۲۳/۵ درصد آن‌ها) و ۷ دانش‌آموز سنشان ۱۹ سال و بالاتر بوده که احتمالاً می‌تواند نشانگر افت تحصیلی (مردودی، تکرار پایه، مشروطی و ...) باشد. همچنین میانگین سنی مطالعه شوندگان با ۰/۰۹۵ سال خطای معیار از میانگین برابر با ۱۷ سال و نمای سنی ۱۸ سال بوده است. جوانترین دانش‌آموز ۱۵ سال و مسن‌ترین آن‌ها ۲۱ سال داشته است.

جدول ۱. توزیع میانگین‌های نمرات سبک‌های تفکر دختران و کل دانش‌آموزان مورد مطالعه.

سبک‌های تفکر	اجرایی (اطاعت‌پذیر)	قضایی (تحلیل‌گر)	قانون‌گذار (خلاق)
میانگین	۵/۶۷۱	۵/۶۴۵	۵/۸۰۰
نما	۶/۰۰	۵/۸۷	۶/۲۵
کل	۱۱۳۴/۳۷	۱۱۲۹/۰۰	۱۱۶۰/۰۶

جدول ۲: توزیع سنی دانش‌آموزان مورد مطالعه به تفکیک گروه‌های سنی.

گروه‌های سنی	فراوانی	درصد
۱۵ سال و کمتر	۴۷	۲۳/۵
۱۶ تا ۱۸ سال	۱۴۷	۷۳/۰
۱۹ سال و بالاتر	۷	۳/۵

جدول ۳: ضرایب همبستگی پیرسون بین سبک‌های تفکر دانش‌آموزان با عزت نفس آن‌ها.

عزت نفس	سبک تفکر قانون‌گذار	سبک تفکر قضایی	سبک تفکر اجرایی
عزت نفس	**۰/۵۳۷	**۰/۵۱۸	**۰/۵۳۹
سبک تفکر اجرایی	**۰/۸۷۸	**۰/۹۳۴	۱
سبک تفکر قانون‌گذار	۱	**۰/۸۵۱	**۰/۸۷۸
سبک تفکر قضایی	**۰/۸۵۱	۱	**۰/۹۳۴

آزمون فرضیه‌ها

رابطه سبک‌های تفکر و عزت نفس

برای پاسخگویی به پرسش اصلی پژوهش که "بین سبک‌های تفکر با عزت نفس چه رابطه‌ای وجود دارد؟" سه فرضیه تنظیم شده بود. در جدول ۳ که نتایج آزمون پیرسون ارائه شده است. این یافته‌ها فرضیه‌های اول و دوم پژوهش در مورد همبستگی بین سبک تفکر اجرایی با عزت نفس و سبک تفکر قانون‌گذار با عزت نفس را تأیید می‌کند و در نتیجه فرض صفر رد می‌شود. بر اساس نتایج به‌دست آمده، همبستگی بین سبک تفکر قضایی با عزت نفس معنادار است و فرضیه سوم پژوهش تأیید نمی‌شود.

در چهارچوب همبستگی‌های معنادار، رابطه سبک‌های تفکر اجرایی، قانون‌گذار و قضایی با عزت نفس در معادله رگرسیون تحلیل شدند. نتایج تحلیل واریانس و مشخصه‌های آماری رگرسیون بین سه سبک تفکر با عزت نفس در جدول ۴ ارائه شده‌اند. بر اساس این نتایج، میزان F مشاهده شده معنادار است ($\text{Sig} < 0/001$) و $0/72$ واریانس مربوط به عزت نفس به‌وسیله متغیر سبک تفکر و مولفه‌های آن تبیین می‌شود

($R^2 = 72\%$) ضریب رگرسیون پیش بین نشان می‌دهد سبک تفکر اجرایی می‌تواند واریانس عزت نفس دانش‌آموزان را به طور معنادار تبیین کند. ضریب تأثیر سبک تفکر اجرایی ($\beta = 2/35$) با توجه به آماره t نشان می‌دهد که این متغیر با اطمینان $0/99$ می‌تواند تغییرات مربوط به عزت نفس را پیش‌بینی کند. یعنی افزایش و کارآمدی بیش‌تر در سبک تفکر اجرایی باعث افزایش عزت نفس می‌شود. همچنین بر اساس نتایج ضریب رگرسیون پیش بین نشان دهنده این است که سبک تفکر قانون‌گذار می‌تواند واریانس عزت نفس دانش‌آموزان را به طور معنادار تبیین کند.

ضریب تأثیر سبک تفکر قانون‌گذار ($\beta = 1/14$) با توجه به آماره t نشان می‌دهد که این متغیر با اطمینان $0/99$ می‌تواند تغییرات مربوط به عزت نفس را پیش‌بینی کند. یعنی افزایش و کارآمدی بیش‌تر در سبک تفکر خلاق باعث افزایش عزت نفس می‌شود. همچنین ضریب رگرسیون پیش بین نشان دهنده این است که سبک تفکر قضایی نمی‌تواند واریانس عزت نفس دانش‌آموزان را به طور معنادار تبیین کند.

جدول ۴: خلاصه مدل رگرسیون، تحلیل واریانس و مشخصه‌های آماری.

Sig	R	SE	R2	F	MS	DF	SS	مدل
۳/۳۳۴	۰/۷۲۰	۰/۸۴۸	۰/۰۰۱	۱۶۷/۶۵	۱۸۶۳/۹۲	۳	۵۵۹۱/۷۸	رگرسیون
					۱۱/۱۱۸	۱۹۶	۲۱۷۹/۰۹	باقیمانده
			Sig	T	Beta	SEB	B	متغیر
			۰/۰۰۱	۰/۷۹	۰/۴۴۸	۰/۶۱۹	۲/۳۵	سبک تفکر اجرایی
			۰/۰۴۲	۲/۰۴	۰/۲۲۰	۰/۵۵۳	۱/۱۳	سبک تفکر قضایی
			۰/۰۰۱	۲/۶۰	۰/۲۱۰	۰/۴۳۷	۱/۱۴	سبک تفکر قانون‌گذار

اریش، چینکو و پلوزوسکایا [۱۶] همسویی دارد. به طور کلی، فرد دارای تفکر قانون‌گذار مایل است کارها را به شیوه مطلوب خود انجام دهد و خود تصمیم بگیرد که چه کاری را انجام دهد. بنابراین، خود رأی و خلاق است و نیاز چندان به حمایت اجتماعی اطرافیان ندارد. این سبک عملاً به خلاقیت می‌انجامد و یک فرد با سبک تفکر اجرایی بیش‌تر به تکالیفی علاقمند است که با آموزش‌های صریح و روشن همراه باشد [۳۰]. با توجه به این نتیجه، به نظر می‌رسد دانش‌آموزان مورد مطالعه در این پژوهش کارها و تکالیف خود را به نحو مطلوبی انجام داده و از انجام تکالیفی لذت می‌برند که اجازه کار روی ابعاد ویژه و اصلی موضوع را به آن‌ها بدهد و نیز ریسک‌پذیر هستند و متمرکز بر عواطف نیستند، بدین معنی که در موقعیت جدید و استرس‌زا هیجان بالایی پیدا نمی‌کند، بلکه خود به دنبال هیجان هستند و نیز برای پاسخ به درخواست‌های متنوع دنیای پیچیده عصر حاضر، دارای توانمندی زیادی هستند. از این رو بر اساس ضرورت‌هایی که بر آن‌ها تحمیل می‌شود، سازوکارهایی به صورت خود انگیخته یا خود ساخته در آن‌ها شکل می‌گیرد که نهایتاً منجر به افزایش عزت نفس در آن‌ها می‌گردد.

یافته دیگر پژوهش نشان داد که بین سبک تفکر قضایی با عزت نفس رابطه معناداری وجود ندارد که نتایج این مطالعه با یافته‌های پژوهش‌های پیشین استرنبرگ و گریگورینکو [۱۲]، گریگورینکو و استرنبرگ [۱۳] همسویی دارد. در کل، فرد دارای سبک تفکر قضایی مایل است قوانین و برنامه‌ها را ارزیابی کرده و اموری را

زیرا سطح معناداری از عدد ۰/۰۱ بیش‌تر است (Sig>۰/۰۰۱). در نتیجه ۲ فرضیه اول و دوم پژوهش تأیید می‌شود و همبستگی مثبت و معناداری بین سبک‌های تفکر اجرایی و قانون‌گذار با عزت نفس وجود دارد ولی فرضیه سوم پژوهش تأیید نمی‌شود زیرا بین سبک تفکر قضایی و عزت نفس همبستگی مثبت وجود دارد ولی رابطه بین آن‌ها معنادار نیست.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف اساسی پژوهش حاضر بررسی رابطه سبک‌های تفکر دانش‌آموزان دختر دوره متوسطه و پیش‌دانشگاهی با عزت نفس آن‌ها در سال ۸۸-۱۳۸۷ در شمال شهر تهران بوده است.

سبک تفکر در کل دانش‌آموزان به ترتیب از بیش‌ترین به کم‌ترین عبارت بود از: تفکر قانون‌گذار، اجرایی و قضایی. این ترتیب عیناً در زمینه توزیع فراوانی میانگین‌های سبک‌های تفکر دختران صدق می‌کرد. با مقایسه ترتیب تفکرها می‌توان گفت که همه دانش‌آموزان از نظر گرایش خلاق و در تفکر اجرایی مجری و مطیع و در تفکر قضایی کم‌تر تحلیل‌گر بوده‌اند.

از میان سه سبک تفکر، میان تفکر اجرایی و قانون‌گذار دانش‌آموزان با عزت نفس آن‌ها همبستگی مثبت و معنادار وجود داشته است که نتایج این مطالعه با یافته‌های پژوهش‌های پیشین استرنبرگ و گریگورینکو [۱۲]، گریگورینکو و استرنبرگ [۱۳]، کانورسیا و هاگی [۱۴]، برنادو، ژانگ و کالونگ [۱۵]، کیو، مولیاکو، هال،

ترجیح دهد که در آن عقاید و امور موجود ارزیابی شوند [۳۰]. بنابراین با توجه به نتایج دانش‌آموزان مورد مطالعه در این پژوهش از محیط سازمان یافته و قابل پیش‌بینی راضی و بدنبال حداقل تغییر هستند. و نیز پژوهش‌های گوناگون نشان داده‌اند عواملی مانند فرهنگ، سن، رشته تحصیلی، سابقه کار، سبک‌های تفکر والدین و غیره، سبک‌های تفکر افراد را تحت تأثیر قرار می‌دهد [۱۹]. همچنین تفکر نیز به شخصیت افراد نسبت داده می‌شود. علاوه بر این در عین حال بسیاری از مردم در یک موقعیت از یک سبک تفکر استفاده و بسیاری هم به طور همزمان از سبک‌های ترکیبی و خط مش‌های دیگر استفاده می‌کنند و همچنین فردی که دارای سبک ترکیبی است در برخورد با موقعیت‌ها عقاید جدید را شکل می‌دهد [۳۱]. بنابراین به نظر می‌رسد که برآوردی دقیق از سبک‌های تفکر یک دانش‌آموز می‌تواند فراتر از آن چیزی باشد که یک پرسش‌نامه می‌سجد و همچنین یک دانش‌آموز می‌تواند از ترکیبی از دو یا چند حیطه از سبک‌های تفکر استفاده نماید، بدین معنی که دانش‌آموز ممکن است یک سبک غالب برای تفکر که در پرسش‌نامه آمده است نداشته باشد. معنادار نشدن این حیطه می‌تواند به این دلیل باشد. درخاتمه، با نگاهی ژرف و متفکرانه به رفتارهای خویش، درمی‌یابیم که از ویژگی‌های خاصی بهره‌مندیم که موجب سهولت سازگاری با شرایط جدید می‌گردد. در این میان ویژگی شناختی و سبک تفکر خلاقانه دارای نقشی ممتاز در رویارویی مطلوب با دنیای پیچیده هستند [۳۲].

شرکت کنندگان در این پژوهش، دانش‌آموزان دختر سه پایه اول و دوم و سوم دبیرستانی و هر سه رشته ریاضی، تجربی و انسانی و نیز پایه پیش‌دانشگاهی مدارس روزانه منطقه ۳ تهران بوده‌اند، لذا نتایج حاصل قابل تعمیم به سایر مناطق و کل جامعه دانش‌آموزان دبیرستانی و پیش‌دانشگاهی شهر تهران نیست. همچنین با توجه به اینکه نمونه مورد مطالعه پژوهش شامل دانش‌آموزان دختر بوده است، در نتیجه تعمیم این نتایج به دانش‌آموزان پسر باید با احتیاط انجام پذیرد و آخرین

محدودیت این پژوهش این است که بعضی از دانش‌آموزان به برخی از سؤالات پاسخ نداده بودند که منجر به حذف آن پرسشنامه‌ها گردید. به طور کلی، عدم وجود انگیزه یا رغبت برای پاسخ‌گویی به پرسشنامه‌های تحقیقاتی، از مشکلات رایج این نوع پژوهش می‌باشد. انجام مطالعات طولی و پژوهش‌های مقایسه‌ای، انتخاب بهتری برای رسیدن به نتایج بهتر است.

نتایج پژوهش حاضر نقش با اهمیت متغیر درون فردی مستقل از توانایی (یعنی سبک تفکر) را در قلمرو عزت نفس نشان می‌دهد. توجه به جنبه‌های کاربردی پژوهش حاضر نیز اهمیت قابل توجهی دارد. در این راستا معلمان می‌توانند با آموزش و ارزیابی یادگیرندگان به شیوه‌هایی که امکان تفکر پیچیده و خلاق را فراهم کند، زمینه رشد اشکال خلاق و پیچیده سبک تفکر را در دانش‌آموزان به وجود آورند. بدون تردید اگر معلمان استفاده از ابعاد خلاق و پیچیده سبک تفکر را تشویق و ترغیب کنند، یادگیرندگان احساس خودارزشی و عزت نفس بالاتری خواهند داشت. علاوه بر این معلمان می‌توانند تکالیفی را برای یادگیرندگان طراحی کنند که نیاز به برخورد عمیق را در آن‌ها پروراند. و نیز روش‌های تقویت عزت نفس برای پیشبرد تفکر خلاق و قانون‌گذارانه برنامه‌ریزی شود زیرا عزت نفس کافی از عوامل ضروری برای رشد تفکر خلاق است. در این راستا پژوهشگران در محیطی مشابه، انواع سبک‌های تفکر (بعد کارکرد) را با عزت نفس با در نظر گرفتن عواملی مانند فرهنگ، تحصیلات والدین، جنسیت، خرده فرهنگ‌های قومی، محلی و ... در دیگر استانهای کشور اجرا کنند تا زمینه تطبیق نتایج پژوهش‌ها فراهم شود. همچنین با توجه به اینکه کمبود تحقیقات بنیادی در زمینه سبک‌های تفکر و جنبه‌های گوناگون آن در ایران به شدت وجود دارد، بنابراین توصیه می‌شود متغیرهایی مانند رشته تحصیلی، وضعیت تاهل، تیپ شخصیتی و به ویژه زمینه‌های فرهنگی - اجتماعی، خانوادگی را در مطالعات مربوط به سبک‌های تفکر مورد ملاحظه قرار دهند.

- [11]Zhang, L. F.(2004). Revisiting the predictive power Thinking Styles for academic performance. *Journal of psychology*, 138, 351-370.
- [12]Sternberg, R. J., & Grigorenko, E. L.(1993). Thinking Styles and the gifted. *Reoper Review*,16,122-130.
- [13]Grigorenko, E. L., & Sternberg, R. J. (1997). Styles of Thinking, abilities, and academic performance. *Exceptional children*, 63, 295-312.
- [14]Cano – Garcia, F., Hughes, E.H.(2000). Learning and Thinking Styles: A analysis of their interrelationship and influence on academic achievement. *European Journal of Personality*, 17, 143-155.
- [15]Zhang, L. F. (2001). Relationship between Thinking Styles Inventory and study process Questionnaire. *Personality and individual Differences*, 21, 841-856.
- [16]Bernardo, A.B., Zhang, L. F., & Callueng, C.M. (2002). Thinking Styles and academic achievement among Filipino students. *Journal of Genetic Psychology*, 163,149-163.
- [17]Kiv, A.E., Molyako, V.A., McHale, S.T., Orishchenko, V.G. Polozovskaya. I.A.(1995). analysis of characteristics of creative thinking and self-esteem level. in *Human Factors/Ergonomics*, 20, 431-435.
- [18]Zhang, L, F.(2002). Thinking styles and cognitive development. *Journal of Genetic Psychology*,163(2), 179-195.
- [۱۹]امامی پور، سوزان و سیف، علی اکبر(۱۳۸۲). بررسی تحولی سبک‌های تفکر در دانش‌آموزان و رابطه آن‌ها با خلاقیت و پیشرفت تحصیلی، فصلنامه نوآوری آموزشی، سال ۲، شماره ۳، ص: ۵۶-۳۵.
- [20]Zhang, L, F., Postiglion.G. (2001). Thinking styles, self-esteem, and socio-economic status. *Personality and Individual Differences*, Volume 31, Issue 8, 1333-1346 .
- [1]Sternberg, R. J.(1998). Mental self government : A theory of intellectual styles and their development. *Human Development*, 31, 197-224
- [۲]استرنبرگ، جی. رابرت (۱۳۸۱). سبک‌های تفکر، ترجمه : علاء الدین اعتمادی اهری و علی اکبر خسروی، چاپ دوم، تهران : نشر و پژوهش دادار.
- [3]Atkinson, S.(1998). Cognitive styles in contex of design and technology. *Project work : Educational Psychology. An international Journal of experimental Educational Psychology*; 1998, 18 (2), 183-194 .
- [۴]کاستلز، مانوئل (۱۳۸۰). عصر اطلاعات : اقتصاد، جامعه و فرهنگ - قدرت هویت، ترجمه : حسن چاوشیان، جلد دوم، چاپ دوم، تهران : انتشارات طرح نو .
- [5]Sternberg, R. J. (1997). *Thinking Styles*. New York: Cambridge University Press .
- [6]Sternberg, R. J., & Grigorenko, E. L. (1998). Are Cognitive still in styles? *American Psychologist*1998; 52,(7), 700-712 .
- [7]Zare, N., Daneshpajoo, F., Amini, M., Razeghi, M., Fallahzadeh, M.H. (2007). The relationship between self-esteem, general health and academic achievement in students of Shiraz University of Medical Sciences. *Iranian Journal of Medical Education*, 1(7): 59-67.
- [۸]کهدویی، جلیل (۱۳۸۴). بررسی نقش عزت نفس و کانون کنترل در شیوه‌های مقابله با استرس در افراد افسرده، مضطرب و عادی، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شیراز.
- [9]Rosenberg, M.(1965). *Society and the adolescent self-image*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- [10]Shayna,A., Rusticus., A., Hubley. M., & Bruno D. Z. (2004).Cross-National Comparability Vncouver, BC, Canada, Poster presented at the 112th Convention of the Amirican Psychological Association, July28- August 1, Honolulu, Hawaii.

- شهر تهران، پایان نامه دکتری، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه علامه طباطبایی.
- [21]Weng, J. (1999). <http://www.thesys.ReviewalAdministrator%20thesys%20versional%203.2.Electricalthesys.thesys.lib.cyut.edu.tw/etd-db/etdsearch/search>.
- [22] یاری، کسری (۱۳۷۸). مقایسه سبک‌های تفکر دبیران زن و مرد مقطع متوسطه مورد مطالعه فیروزآباد در سال تحصیلی ۸۳-۸۲، پروژه تحقیقاتی کارشناسی ارشد، رشته مدیریت آموزشی، مرکز آموزش و پژوهش، سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان فارس .
- [23]Zhang, L, F.(2004). Thinking Styles and the Big Five Personality Traits.
- [24]Educational psychology 2004; Volume 12, number 1, pp. 17-31.
- [25] اکبرزاده، مریم (۱۳۸۵). بررسی عوامل شخصی و تحصیلی مرتبط با سبک‌های تفکر و رابطه آن با پیشرفت تحصیلی دانشجویان دانشگاه شهید باهنر کرمان، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه شهید باهنر کرمان .
- [26] مهدوی راد، حجت (۱۳۸۱). بررسی رابطه خلاقیت با سبک‌های تفکر دانش‌آموزان متوسطه رشته هنر مدارس شهر تهران، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده روان‌شناسی و علوم اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی .
- [27] فرخی، نورعلی (۱۳۸۳). اثر مشترک راهبردهای یادگیری و سبک‌های تفکر و درک مطلب دانش‌آموزان سوم راهنمایی
- [28]Wylie, R.C.(1989). Measures of self-concept. University of Nebraska Press.
- [29]Silber, E., & Tippett, J.S.(1965). Self-esteem : clinical assessment and measurement validation. Psychological Reports.16.1017-1071.
- [30]Devin, A.(2007). The Role of Self-Esteem as a Buffer and Independent Predictor among Variables in Objectification Theort. The Ohio State University.
- [31] هبیتی، خلیل (۱۳۸۱). بررسی شیوه‌های فرزندپروری والدین و رابطه آن با شیوه‌های مقابله با استرس دانش‌آموزان دختر و پسر سال سوم دبیرستانهای شهر زرقان. پایان نامه منتشر نشده کارشناسی ارشد روانشناسی تربیتی، دانشگاه شیراز .
- [32]Harrison A.f.& Bramson R. M.(1993). The Art of Thinking. NewYork: Berkly.
- [33]Sternberg, R. J.(1998).Mental self-government. A theory of intellectual styles and development. Human Development, 197- 198.
- [34] عروتی مقدم، لیلا (۱۳۸۳). مطالعه تغییرات هوش هیجانی بر اساس ویژگی‌های شخصیتی در دانشجویان دانشگاه‌های شهر تهران، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه تربیت معلم تهران .